PRES-SERVIS
NOVINSKO-IZDAVACKO PREDUZECE SAVEZA NOVINARA JUGOSLAVIJE
PRESS PUBLISHING ENTERPRISE OF THE FEDERATION OF YUGOSLAV JOURNALISTS
BEOGRAD — Knez Mihajlova 2/X — Pošt. fah 842
Tel. 621-578
Ček. račun 101-11/1-804
Current Account with Yugoslav National Bank
SLUZBA DOKUMENTACIJE
CLIPPING SERVICE
Isečak iz lista
Newspaper cutting
НОВА МАКЕДОНИЈА
Скопје
9. X. 1966

НОВА МАКЕДОНИЈА
9-X-1966 година
КУЛТУРА НАУКА УМЕТНОСТ

ИСКАЖУВАЊА НА ИСТАКНАТИ МАКЕДОНСКИ УМЕТНИЦИ ЗА ОДРАЗОТ НА РЕВОЛУЦИЈАТА ВО НАШЕТО УМЕТНИЧКО ТВОРЕШТВО

Револуцијата во уметноста

РЕВОЛУЦИЈАТА, НЕЈЗИНИОТ ПОДВИГ, НЕЈЗИНИТЕ ЧОВЕЧКИ СУШТИНИ И ХУМАНИСТИЧКА ПОРАКА, НЕЈЗИНИТЕ МНОГУСТРАНИ ЗНАЧЕЊА ЗА СЕГАШНОСТА И ИДНИНАТА, ПРЕТСТАВУВА НЕПРЕКИНАТ ИЗВОР НА ИНСПИРАЦИЈА ЗА УМЕТНИКОТ, ОД ПОСТАРАТА, КАКО И ОД ПОМЛАДАТА, И НАЈМЛАДАТА ГЕНЕРАЦИЈА. ТОА ТАА КЕ ПРЕТСТАВУВА И НАТАМУ: КАКО ОЗНАЧУВАЧ НА ШИРОКИТЕ, МОКНИ ИСТОРИСКО-ОПШТЕСТВЕНИ ПРОЦЕСИ КОИ НОСАТ ЕДЕН ПОУБАВ, ПОСВЕТОЛ ЖИВОТ ЗА РАБОТНИОТ ЧОВЕК.

НА ТАА ТЕМА ОВОЈПАТ ГОВОРАТ: СЛАВКО ЈАНЕВСКИ, ПИСАТЕЛ, ДИМИТАР МИТРЕВ, ЛИТЕРАТУРЕН КРИТИЧАР, АЦО ШОПОВ, ПИСАТЕЛ, СИМОН ДРАКУЛ, ПИСАТЕЛ, ПЕТРЕ БОГДАНОВ — КОЧКО, КОМПОЗИТОР, ИВАН ТОЧКО, ПИСАТЕЛ, БРАНКО ГАПО, ФИЛМСКИ РЕЖИСЕР, ПАСКАЛ ГИЛЕВСКИ, ЛИКОВЕН КРИТИЧАР.

■ РАЗГОВОРИТЕ ГИ ВОДЕЛ НАШИОТ СОРАБОТНИК ГОКО ПОПОВСКИ.

Ацо Шопов

Бранко Гапо

Симон Дракул

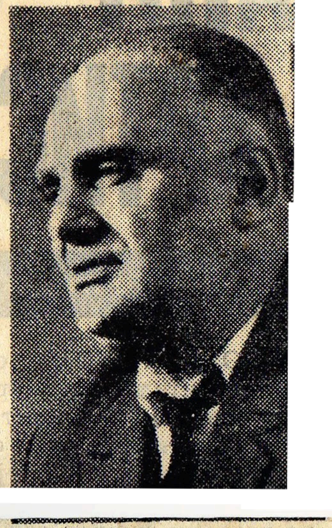

Иван Точко

Славко Јаневски:

РЕВОЛУЦИЈАТА ОСТАНУВА ГОЛЕМА ТЕМА НА НАШАТА ЛИТЕРАТУРА

Револуцијата, оваа која ни го даде граѓанското право во светот да бидеме најпосле слободни и признати нација, да пишува своја литература на свој јазик, останува и потаму една од големите теми на нашата литература.

Не верувам дека таа тема ќе биде, како што не била, монопол само на повоената генерација на нашата литература. Спротивно дури.

Веднаш по првата генерација, условно служејќи се со овој збор, дојде втората генерација која ја прифати оваа тема како мера на проблемот, така и мера на етиките. И пак условно земајќи го зборот генерација, дојде третата, на која темава не и беше туѓа.

Сумирајќи така имиња, кои денес имаме прозаисти, како и изразити автори што по некој начин се зафатиле со темата Блаже Конески, Ацо Шопов, Гого Ивановски, Гане Тодоровски, Анте Поповски, Србо Ивановски, како и прозаистите Владо Малески, Коле Чашуле, Јован Бошковски, Иван Точко, Димитар Солев.

Прегојќи ги следната ренерација дека во неа има имиња испушти. Но впрочем, од мене не се бараше ниеден пописот. Но останувам и потаму уверен, дека темата ќе биде присутна и во творештвото на нашите помлади. Тоа ќе е нужна потреба за истражување на ликови кои што, верувам, дека ќе придонесат кон себе.

Димитар Митрев:

НАЈТРАЈНА ТВОРЕЧКА ОПСЕСИЈА

Неподелена е констатацијата дека револуционерната епопеја што отпочнува во 1941 таке како најтрајна опсесија на творештвото на сите наши најспиритуелни творечки активности. И веднаш кои тоа и пак со знакот на неподеливост би се додало дека токму таа опсесија ја открива и една наша длабока историска специфика. Тоа е спецификата на една наша борбеност која богато отпочнува уште со херојска на народниот епос. Да живее во борбата за слобода и да пее за таа борба — така била вековечната судбина на овој народ. Таа го следи без прекин неговиот историски пат и со оглед на времињата добива нови и се понови преобразувања. Како победнички врв, Револуцијата од 1941 и сето што следи по неа се одгласува

Славко Јаневски

Димитар Митрев

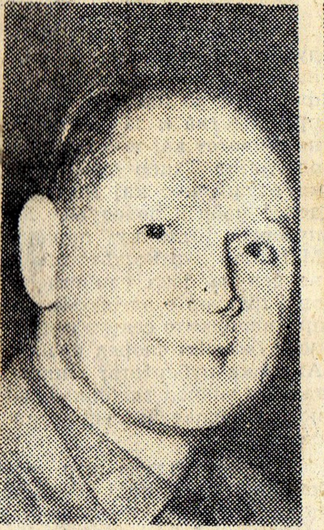

Петре Богданов — Кочко

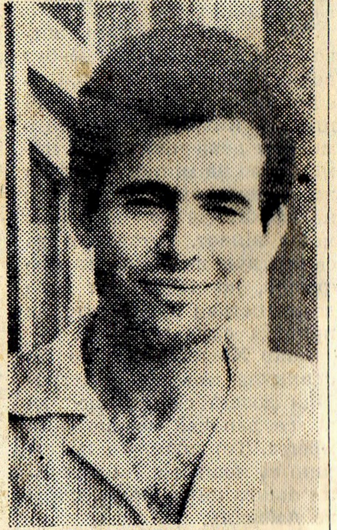

Паскал Гилевски

со изразито нови компоненти, но си останува и одгласот на една одмината борбеност. Победникот е горд со својата победа без преседан во неговите поранешни борбени походи, но пак не го потиснува чувството дека во извојуваниот за прв пат победнички чин учествуваат и тешките подвизи на старите борби и на старите поборници. И во новата борба, со нејзините нови албајраци, се вејат знамињата и на некогашни борбени надигања. Тоа е рефренот на сите први творби од првите години на Револуцијата. Тој нема да биде заборавен како симбол на континуирана борбеност и во творбите што одекнуваат со смелите чекори на слободниот живот. Така гордоста од извојуваната победа се покрива со самочувство за дефинитивна национална оствареност. Откривањето на нови социјални суштини и перспективи го чини тоа самочувство ослободено од секаква теснотија и го издигнува патриотскиот занес до најблагородна сумблимација. Неверојатно, а сигурно поради тоа, ни еден македонски носител на креативниот дух не останал без изразот на

таа своја најсвојствена преокупација. Затоа е неизлечиво судбинско, десло се пресува од една творечка генерација на друга и трае како наша најмаркантна творечка понесеност.

Но Револуцијата што се означи како наша најпрусвојна победа не постави во преден план и на една сосема нова општествена и духовна содржина. Тоа беше еден и сосема нов и сосема непознат стимуланс на најсложена поставеност на творечките напори. Не се работеше само за нова тема или нов мотив, но за нејзини и најсложени доживувања, проблеми, конфликти, внатрешни бранувања. Многу беа посоките во кои Револуцијата делуваше со мокта на најдлабоки преобразувања и тие нејзини делувања ги движеа нашите луѓе во непомалку сложените битки на еден живот што е најсвоевиден социјален феномен. И ако првите творби за Револуцијата се обележуваа со многу полетност, оние што дојдоа подоцна: се повеќе се обележуваа во длабочината на интроспективни согледувања. Со сигурност може да се рече, дека задлабочувањето во мотивот на Револуцијата и разностраноста на неговиот третман спаѓаат во редот на најтешките битки што ги извојува нашиот творечки дух во сите негови предели. Најпсихолошкото во нашата проза, па и во нашата драма, напр., се постигна токму низ обработката на мотиви и проблеми што се сврзани со Револуцијата и нејзините проекции. Би се рекло дека и најзрелите критички потези на овој јазик најсуверено се разоткриваат токму при средбата со овој доминантен мотив во нашата творечка продукција. Така се откри-

ваат се пословените модулации и на нашето поетско кажување. Но она што е најтрајно и во вистинска смисла непресушно е самото траење и самото перманентно витализирање на Револуцијата како животворна концепција во усилбите на сите наши творечки генерации. Тоа е и најсугестивната потврда дека Револуцијата не престанало да живее во душевноста на сите наши луѓе. И не само што не престанала, туку се подинамично и со нови судбински ознаки го движи на пред и нагоре нашето гордо човечко егзистирање.

Ацо Шопов:

РАЗВИТОКОТ НА ИЗРАЗОТ ОВОЗМОЖУВА ПОКОМПЛЕКСНО ПРИОГАЊЕ КОН РЕВОЛУЦИЈАТА

Ми се чини дека дејството на Револуцијата во тековите на нашата литература и уметност воопшто, често се сфаќа едностранчиво смисла на тематска и мотивска поврзаност со настаните на нашето минато.

Сметам дека не е доволно доследно ослободувачката сила на Револуцијата за разгранување на сите творечки потенцијали кои денес се реализираат во позитивни и признати достигања на современата наша уметност.

Ние денес имаме такви уметници остварувања кои формално не можеме да ги врземе за Револуцијата, за нашето минато, но кои по својата суштност го означуваат овој миг што на Револуцијата и на минато, го најавија и го донесоа со себе.

Во оваа смисла Револуцијата се повеќе ја сврзува кон себе нашата современа уметност и, ми се чини, дека и во иднина тоа се повеќе ќе станува евидентно.

Ние веќе денес имаме значајни уметнички достигања, директно или индиректно со нашата Револуција и јас не би сакал оценките за тоа да се конкретизирам, зошто тие и се добро познати на нашата јавност.

Убеден сум дека на овој план можеме да очекуваме уште позначајни и поголеми остварувања. Посебно би сакал да го подвлечам фактот дека и помладите и најмладите генерации во нашиот културен развој, на свој и евидентен начин се инспирираат од Револуцијата. А тоа пак значи дека дејството на Револуцијата не е нити може да биде ограничено само врз оние што учествувале во неа, ту ку тоа е многу поопшто и поддалекусежно, не само во однос на формите туку и во изразот што се карактеризира со еден специфичен агол на гледање и доживување на Револуцијата.

Изразот доживеа голема еволуција и тоа го сметам, многу од останатото, како еден од најзначајните белези на современото уметничко збор. Тој, изразот, овозможи, на Револуцијата да ѝ се пристапи многу покомплексно и многу подлабоко да се навлезе во нејзините суштини.

Симон Дракул:

РЕВОЛУЦИЈАТА ЗА МАКЕДОНЦИТЕ ЗНАЧИ ЕДНО ГОЛЕМО БУДЕЊЕ

Ако за сите други народи од Југославија и ако за многу народи од светот Револуцијата (мислам социјалистичка) значи предуслов за разгранување на потенцијални сили кои во даден момент биле нејзини носители, за нас, Македонците, Револуцијата добила и едно малку подруго значење кое, би можел да речам, дека и дветолку ја збогатува. Притоа се разбира, мислам на сите оние потенцијални сили кои, ставени под каменот на ропството и раздорот, едвај успевале да дат во минатото по еден слабичок зрак надеж.

Заради тоа, и токму поради тоа, Револуцијата наша значи едно будење чија големина дури и нашите соседни и братски народи не можат да ја сфатат. Мој доказ за ова мое мислење:

Та погледнете, сепак, колку многу сме сториле само за еден миг од дваесет години.

Та вслушајте се во стореното и насетете го она богатство што тоа сторено како прв чекор толку обично го ветува.

Само дајте му уште малку поблагопријатни услови за да почне да зрее...

Петре Богданов — Кочко:

ПОТРЕСНИ ТЕМИ ВРЗ КОИ СЕ ГРАДАТ ЗНАЧАЈНИ МУЗИЧКИ ДЕЛА

— Постои една недокрај искажана мисла во врска со премалата временска дистанца од нашата Револуција, која треба да служи за едно дефинитивно оформена идејно-естетска концепција, која ќе биде носител на силна и историски проверена непосредност и инспирација.

Постарата наша генерација се зафати со тематика од НОБ непосредно по ослободувањето, врзувајќи се за мали вокални форми (марш, масовна песна, хорска акапела, музика, детски песни и друго). Има и интересни — вокално инструментални прилози кои треба да станат формално композициона спона со идните поголеми вокално-инструментални дела.

Настапува еден период по 1950 година на скриен отпор кон овие преживеани форми кои носеле повеќе широко музичко-воспитна потребност отколку непосредни и лични афинитети кон присутните општествени и лични доживувања, судирања, и кон уметнички искажувања за својата интима.

Доаѓа генерација која композиционо, технички, стои на многу солидно ниво и се зафаќа со пословжени симфониски вокални, и вокални инструментални форми каде што сиот свој творечки потенцијал го искажува и со најсовремени композициони средства и во тие свои напори добива и општојугословенско признание.

Интересно е што оваа таканаречена професионална композиторска генерација не е доволно спремна да ги прифати постојната научно-историска фактографија, уметничка литература, врз која ќе може да оформува свој дефинитивен музичко-композициснен и идејно-естетски став.

Напротив, навлегува во нашето поблиско и подалечно минато и во него наоѓа потресни теми врз кои ја гради својата камерна, симфониска, оперска, балетска, и вокално-инструментална музичка творба а за која наоѓа адекватен музички интерес кај нашата поширока музичка јавност.

Веројатно тоа не е случајно.

Најновите творби навестуваат нов период, тие имаат тенденција за проширена идејна подлога и излегуваат од една потесна тематска регистрација.

НОБ — богата ризница, непресушен извор на теми и инспирации, и натаму ќе ги вдахнува нашите уметници во нивното сегашно и идно творештво.

Иван Точко:

РЕВОЛУЦИЈАТА ГО ОДБРАНИ НАШЕТО, НАЦИОНАЛНОТО ВО КУЛТУРАТА

Во врска со темата за која станува збор најважно е за мене што Револуцијата ги одбрани и направи достапни, за нас и светот, културните вредности на македонскиот народ, неговите песни и игри, везот и дрворезот, иконите и ѕидното сликарство од раното и подоцнежното средновековие, старата архитектура, ковенцииството и други — создавани, негувани и чувани долги векови.

Современата македонска литература и литературен јазик, современото сликарство и музика се тесно поврзани со културните традиции и, во новите услови и можности, нивно продолжение.

Ако сакаме денеска да ја објасниме тајната на нашиот брз културен развиток бездруго мораме да запреме на изворот од кој сме го црпеле најпотребното: израз, форма, мелодичност, тон, боја, ритам, свежина.

Ниеден вистински уметник не може да достигне врвен домет ако нема усет за културните традиции на својот народ и ако од нив не се храни со животни сокови. Најарен пример за ова ни се Чајковски, Пушкин, Вагнер и многу други творци кои широко го користеле народното творештво при создавањето на своите бесмртни дела.

Македонските писатели, сликари и музичари, покажаа дека имаат силно развиен усет за културните традиции. Но за нив допрва се откриваат можности за позадлабочено и уште поразновидно и побогато творештво. Зошто, иако е еден од најстарите во создавањето на културните традиции, нашиот народ последен почна истите да ги трезаурира.

За кусиот период од дваесетина и неколку години многу огромно многу е направено на овој план. Но и тоа не е ни мал дел од она што допрва претстои да се направи. Уште од многу македонски споменици на културата не е избришана вековната прашина. Усното наше творештво не е ни од далеку сето прибележано и собрано. А колку шари и бои, колку изрази, форми и ритми се уште се непознати, скриени за окото и увото на современиот македонски уметник.

Револуцијата го стори најважното: го одбрани нашето, националното, она со кое можеме да бидеме горди и пред кое културниот свет денеска не покажува само вонредно љубопитство, туку и вонреден почит и восхитување. На нас, и на идните поколенија е сето тоа да го прибереме во националната културна ризница. И што посестрано да го проучиме.

Тоа ќе биде и залогба за догонување на уште повисоки домети во нашата култура и уметност.

Бранко Гапо:

РЕВОЛУЦИЈАТА ЌЕ ДОЈДЕ ДО ОДРАЗ НА ЕКРАНОТ КОГА ТОЈ ЌЕ ЈА ОТКРИЕ НЕЈЗИНАТА СИЛА ДА ГО ПОКРЕНЕ ЧОВЕКОТ

Револуцијата не трпи маски во нејзиното прикажување. Во тоа име не едиаш гаруваl ... кичот, посебно на филмот. Да се стрела во името на револуционерните идеи, често, кај нас значело да се јава коњ како во вестернот. Чест и почитување на „Козара" и „Три". Револуцијата само тогаш ќе дојде до одраз на екранот кога тој ќе ја открие нејзината длабочина и сила да го покрене човекот во името на нешто свето и свечено и како идеја и како дело.

За жалење, кај нас повеќе се присутни филмско подвижни фотографии од борби.

Паскал Гилевски:

ПОСТОЈАТ ВРЕДНИ ЛИКОВНИ ДЕЛА ШТО ЈА ОДРАЗУВААТ ИДЕЈАТА НА РЕВОЛУЦИЈАТА

Можеме деликатен потфат е делото на Револуцијата да се предаде во вистинско уметничко дело. Дури и талентирани уметници лесно можат да подлегнат и наполно да го изневерат својот талент, кога се фаќаат во костец со мотиви од револуционерен и борбен карактер. Тоа се случува или заради недоволно доживеаната тема, или заради исклучително потпирање врз објективните податоци на темата, кое ги изолира чистите ликовни квалитети на уметничкиот процес, или обратно, заради тоа што уметникот сосема ги подложува објективните компоненти на темата под своите субјективни професионални афинитети. Вистинско уметничко дело со револуционерен карактер е она во кое авторот успева да ги избегне ваквите опасности и да го пронајде соодветниот еквивалент помеѓу објективното и субјективното.

Поради зависноста на ликовниот уметник од визуелните компоненти, тој може да си создаде на самиот себе разни опасности: ако се држи стриктно за реалните облици, ќе биде банален и конвенционален, а ако ги упростува прерано реалните облици, може да се изедначи со духот на плакатерството и со анахроничните пропагандни пораки. Другата тенкотија се состои во припособувањето на овие технички проблеми со деликатната тема на револуцијата. За таа цел е потребен добар мајстор и силен, вероодостоен хуманистички дух.

Сепак, иако во многу мал број, и кај нас настанаа неколку вредни ликовни дела во спомен на херојските подвизи на нашиот народ, или во спомен на битките што ги претрпе тој народ во чизмата на окупаторот. „Тука пред сè се мисли на скулптурата „Јама" од Димче Тодоровски, на фреската од Борко Лазески во скопската железничка станица, што ја урна земјотресот, и на неколку споменици што ги изработил скулпторот Јордан Грабулоски (Спомеnикот во Кичево, споменикот на Партизанските гробишта во Бутел и тн.). Во овие, и во уште неколку други дела, кои претежно се од монументален формат, на достоен начин е предадено делото на Револуцијата, вербата на нашиот народ во победата, неговите страдања, неговото ужасно „линеење" („Јама"), злосторствата и свирепиот терор на окупаторот, и најпосле извојувањето на народната победа и продолжувањето на делото на Револуцијата во социјалистичката изградба на земјата. Сите овие моменти се предадени со високи и трајни уметнички вредности, а без да се наруши нивната идејна димензија.

Во штафелајното сликарство, за жал, темата на војната и на Револуцијата тукуречи згасна. Единствено сликарот Ванчо Георгиев останал верен на оваа тема и во неговите темели го гради својот сликарски стил. Но не е исклучено во иднина, пример на Георгиев да го следат и други сликари, а двајца-тројца помлади уметници веќе покажуваат такви афинитети.

Тоде Ивановски: Борец